

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ПРАВОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність проблеми дослідження. Для сучасного українського суспільства є актуальною професійна дискусія стосовно принципів існування в сучасному інформаційному суспільстві, принципів, на основі яких формується сучасна правовасвідомість. Толерантність є поняттям ширшим і універсальним, яке в сучасному світі набуває не тільки гуманітарного сенсу, але й правових вимірів.

Проблему толерантності досліджували такі науковці, як: Шалина В. В., Альбова А. П., Бойко В. В., Соловйов Е. Ю., Новгородцев П. І., Лукашук І. В. та інші.

Мета дослідження: філософсько-правовий аналіз встановлення, розвитку і дослідження наукових підходів щодо толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Завдання дослідження: дослідити генезис ідею толерантності в працях учених у ході історичного розвитку суспільства; визначити критерії толерантності в правовому житті суспільства; охарактеризувати особливості толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Об'єкт дослідження: толерантність як світоглядна основа правосвідомості українського суспільства.

Предмет дослідження: особливості та специфіка толерантності як світоглядної основи правосвідомості українського суспільства.

Зміни в громадському розвитку торкнулися кожного з нас і зробили проблему толерантності необхідною умовою регулювання наших стосунків в суспільстві [2, с.98]. На наш погляд, ці зміни обумовлюють тенденцію толерантності стати політичною необхідністю, закріпитися в процедурі цивільно-правової легітимізації і стати культурною нормою. На це вказує історичний і дійсний міжнародний і національно-культурний досвід.

Толерантність (від лат. *tolerantia* – терпіння, витривалість) – соціологічний термін, що означає терпимість до іншого світогляду, способу життя, поведінки і звичаїв. Соціальна толерантність полягає в усвідомленні і наданні іншим права жити відповідно до власного світогляду і служити цінностям їх самобуття і культури. Соціальна толерантність означає прийняття, правильне розуміння і повагу інших культур, способів самовираження і прояву людської індивідуальності [3, с. 200].

Толерантне відношення розглядається як соціальна цінність, що забезпечує права людини, свободу і безпеку. Толерантність не є поступкою чужим переконанням, поблажливістю або покірністю, терпимістю до соціальної несправедливості; вона не рівносильна байдужості. Бути толерантним не означає відмовитися від своїх переконань, прийняття іншого світогляду (способу життя), а також нав'язування своїх переконань іншим людям [1, с. 99].

Історичний етап, який переживає сьогодні Україна, вимагає нових загальнонаціональних ідей, здатних консолідувати суспільство і запропонувати йому шляхи подальшого розвитку. Серед найбільш значимих складових шляхів розвитку треба відмітити поняття громадянського суспільства, правої держави, соціальної толерантності. Поза розвинутою структурою громадянського суспільства, яке побудовано на принципах толерантності, неможливо побудувати правову державу.

Сучасне суспільство є усе більш складним і диференційованим. Рішення, що приймаються в інтересах цілого, не можуть абсолютно адекватно відображати і враховувати інтереси складових його частин і усіх індивідів. За цих умов свобода суспільства вступає в протиріччя зі свободою особи. Тому перед наукою встає завдання знайти оптимальні правові форми, щоб об'явити це протиріччя. Складність аналізу проблеми реалізації свободи в правовому дискурсі полягає в тому, що елітарність не може розглядатися ізольовано від інших аспектів існування і діяльності людини в системі державно-правових відносин [1, с. 93].

Варто розглянути поняття толерантності в контексті сучасних філософських теорій розвитку суспільства, його правових засад.

Vitalik, [11 трав. 2021 р., 22:49:06]:

Розробка політико-правових категорій у зв'язку з розумінням самоцінності особи і наявності у неї невід'ємних прав мала своє загально-світоглядною основою уявлення про первинну природу духовну, природну рівність усіх людей.

Розглянемо проблему в прикладі лібералізму. Лібералізм ідейно відображає реальний процес вільнення людини з традиційних колективістських стосунків і включення її в інші, розвиненіші, політико-правові зв'язки. Предметом дослідження в теорії лібералізму є система складних зв'язків індивідуальної – матеріальної, культурної, історичної, моральної, правової – дії в взаємозв'язку з системою суспільних норм. Індивідуальна дія в взаємодії з системою суспільних норм формує соціальний порядок, надаючи йому статус легітимності.

Сьогодні, природно-правові концепції, як правило, розвиваються у рамках деонтологічного напрямку, що орієнтоване на правову науку про належне. Остання складає, у свою чергу, розділ нормативної етики і юриспруденції, яка висвітлює питання, що пов'язані з моделями належної морально-правової поведінки [3, с. 107].

Спробою йти за межі основних ліберальних парадигм, які історично визначали політико-правовий дискурс, в новий смисловий простір, що відповідає реальній кінці ХХ ст., стала концепція Юргена Габермаса – одного з найбільш впливових німецьких мислителів наших днів. У концепції політико-правового дискурсу Габермаса вводяться нові визначення стосунків особи, громадянського суспільства і держави, покликані розкрити нові перспективи конститування свободи як сутнісного початку права і взаємодії суб'єктів соціальних відносин [4, с. 93].

Категорія толерантності в умовах інформаційного суспільства, в умовах комунікативних впливів через соціальні мережі, де відбуваються активні комунікативні процеси в обговоренні суспільно – правових проблем набуває характер правової основи здійснення соціальної комунікації в забезпеченні легітимності права і законності в суспільстві.

Поняття толерантності важко набуває свого сучасного змісту в українському суспільстві – на думку В. В. Рютіна, поняття «толерантність» пов'язано з терпимістю, з поблажливістю до кого – або чого-небудь, і визначає готовність надати іншій людині можливість здійснити свободу мислення чи свободу дії. «У цьому контексті вважаємо, зазначає автор, що змістом поняття «толерантність» є вираження людиною свого ставлення до дій, які сприяють різного роду контактам і допомагають досягти певної мети» [4, с. 98].

Отже, толерантність – це не лише необхідна складова сучасної культури, але й універсальна цінність людства, тобто вона є не тільки філософською ідеєю, а новою ціннісною реальністю сучасного буття. Толерантність на індивідуальному рівні означає, що кожен є вільним у вираженні і дотриманні своїх переконань і визнає таке ж право за іншими. Це означає визнання того, що люди за своєю природою розрізняються на вигляд, положення, мові, поведінці і цінностям і мають право жити у світі і зберігати свою індивідуальність. Суспільний рівень толерантності стосується процедури і характеру спілкування: напрацювання технології толерантної поведінки, розробки правової бази та етикету.

Список використаних джерел

1. Тарасичина О. М. Толерантність у сучасній політичній і правовій культурі. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. № 25. С. 93-99.
2. Хом'як Н. О. Виникнення ідеї толерантності в правозастосуванні (історичні витоки). *Митна справа*. 2016. № 6. С. 69-73.
3. Кузьменко Р. Діалектика толерантності та любові в людському бутті. *Гілея: науковий вісник. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич; НПУ імені М. П. Драгоманова, ВГО Українська академія наук*. Київ: Гілея, 2017. Вип. 123 (№7). С. 200–203.
4. Яремчук А. В. Толерантність як основа спільної дії в бутті людини. *Вісник Національного авіаційного університету. Збірник наукових праць*. Київ: НАУ, 2019. Вип. 1 (№ 29). С. 93–98.